

УДК 351.744.2

О. В. Кириченко,

доктор юридичних наук, доцент,

ректор,

Дніпровський гуманітарний

університет

ORCID ID 0000-0002-2046-9522;

О. Л. Христов,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри оперативно-

розшукової діяльності,

Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ,

м. Дніпро, Україна

ORCID ID 0000-0002-0088-5844

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ГРОМАДСЬКОСТІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ ЗА ГОЛОСОМ ЧИ МОВЛЕННЯМ

У статті визначено основні організаційно-тактичні та правові проблеми використання представників громадськості під час проведення пред'явлення для впізнання за голосом чи мовленням, у тому числі фонограмою. Розроблено та запропоновано алгоритми використання представників громадськості у якості: 1) осіб, які пред'являються разом із підозрюваним як «статисти» для впізнання за «живим» голосом; 2) осіб, які виконують роль джерела для створення аудіозразків голосу (при впізнанні за фонограмою); 3) залучення спеціалістів для створення аудіозразків голосу (при впізнанні за фонограмою); 4) залучення спеціалістів для встановлення можливих змін у голосі особи, що підлягає впізнанню; 5) понять, що залучаються з метою засвідчення правильності та об'єктивності фіксації змісту, ходу та результатів проведення пред'явлення для впізнання за голосом чи мовленням.

Ключові слова: *діагностичне дослідження, зразок голосу, мовлення, понятій, представник громадськості, слідча (розшукова) дія, спеціаліст, «статист», фонограма.*

О. В. Кириченко, О. Л. Христов. Организационно-тактические особенности использования представителей общественности при проведении предъявления для опознания по голосу или речи

В статье определены основные организационно-тактические и правовые проблемы использования представителей общественности при проведении предъявления для опознания по голосу или речи, в том числе по фонограмме. Разработаны алгоритмы использования представителей общественности в качестве: 1) лиц, предъявляемых вместе с подозреваемым как «статистов» для опознания по «живому» голосу; 2) лиц, выполняющих роль источника для создания аудио-образцов голоса (при опознании по фонограмме); 3) привлечения специалистов для создания аудио-образцов голоса (при опознании по фонограмме); 4) привлечения специалистов для установления возможных изменений в голосе лица, подлежащего опознанию; 5) понятых, привлекаемых с целью удостоверения правильности и объективности фиксации содержания, хода и результатов проведения предъявления для опознания по голосу или речи.

Ключевые слова: *диагностическое исследование, образец голоса, речи, понятий, представитель общественности, следственная (сыскная) действие, специалист, «статист», фонограмма.*

Метою статті є визначення сучасних організаційно-тактичних проблем використання представників громадськості під час проведення пред'явлення для впізнання за голосом чи мовленням, у тому числі за фонограмою, та розробка відповідних алгоритмів для правозастосовної діяльності.

Постановка проблеми. Одним із засобів збирання доказової інформації під час досудового розслідування є пред'явлення особи для впізнання за голосом. До групи складів кримінальних правопорушень, при розслідуванні яких проведення пред'явлення для впізнання осіб по голосу і мовленню має першочергове значення, умовно можна віднести: кримінальні правопорушення, вчинені групою осіб; кримінальні правопорушення, при вчиненні яких правопорушники застосовували відкриті погрози [1, с. 21] безпосередньо, тобто віч-на-віч, або за допомогою технічних засобів (телефон, Інтернет, аудіо-, відеозапис).

Результати цієї слідчої (розшукової) дії (далі – СРД) доволі часто є чи не єдиним джерелом доказів під час розслідування таких видів кримінальних правопорушень як, наприклад: ст. 129 Кримінального кодексу України (далі – КК України) – погроза вбивством; ст. 195 КК України – погроза знищення майна; ст. 258 КК України – терористичний акт; ст. 266 КК України – завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності; ст. 266 КК України – погроза вчинити викрадання або використати радіоактивні матеріали; ст. 345 КК України – погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу; ст. 345-1 КК України – погроза або насильство щодо журналіста; ст. 346 КК України – погроза або насильство щодо

державного чи громадського діяча; ст. 350 КК України - погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок; ст. 377 КК України – погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного; ст. 377 КК України – перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, спеціаліста, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку; ст. 398 КК України – погроза або насильство щодо захисника чи представника особи; ст. 405 КК України – погроза або насильство щодо начальника; ст. 444 КК України – злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист тощо. У деяких випадках результати проведення цієї СРД мають вирішальне доказове значення, та, навіть, беруться до уваги під час дослідження фактів (обставин справи) при розгляді справ у Європейському Суді з прав людини (п. 13 Справа «Джулай проти України» (Заява № 24439/06) [2].

Проведення цієї СРД майже не можливе без використання представників громадськості (пересічних громадян). Проте вона сьогодні проводиться порівняно нечасто (як правило при впізнанні за сукупністю ознак особи, і рідше – виключно за такою ознакою як голос або мовлення). Це пов'язано із низкою чинників, зокрема: низкою компетенцією слідчих (дознавачів); відсутністю законодавчо визначеного і науково розробленого процесуального порядку [3], у тому числі щодо використання представників громадськості та пересічних громадян у якості: статистів, понятих, «джерел» для створення аудіо зразків голосу, фахівців зі створення та розпізнання звуків (спеціалістів-фоноскопистів); відсутністю правової регламентації і тактичних рекомендацій щодо: усунення зміни голосу та мовлення як особи, що пред'являється для впізнання так і статистів; складання процесуальних документів щодо використання представників громадськості (пересічних громадян) під час пред'явлення для впізнання за ознаками голосу та мовлення; використання матеріалів самостійної аудіо-, відео-фіксації представниками громадськості голосу або мовлення осіб, які готуються чи вчинюють кримінальні правопорушення, у якості порівняльних зразків голосу; створення (відібрання у статистів) зразків голосу для порівняння тощо.

Відтак, організація і тактика використання представників громадськості під час пред'явлення для впізнання за голосом чи мовленням, у тому числі за фонограмою, потребують вивчення й узагальнення, а також розробки науково-обґрунтованих рекомендацій. Зазначене визначає своєчасність і необхідність наукового дослідження та обумовлює актуальність теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретико-прикладних аспектів використання громадськості під час протидії злочинності взагалі й під час досудового розслідування, зокрема, присвячені праці як вітчизняних так і закордонних вчених: О. В. Васьковської, О. М. Гаврілова, І. М. Гальперіна, В. В. Голіни, З. І. Сущук-Слюсаренко, В. С. Іванової, В. А. Ільчова, Н. П. Ісаєвої, І. А. Коннова, А. М. Кислового, М. Г. Колодяжного, О. М. Коропатова, В. І. Крігера, В. М. Круглого, А. О. Лієде, О. М. Литвинова,

В. І. Московця, Г. В. Мороз, О. М. Музичука, Л. І. Овчиннікової, В. І. Отрудька, М. Є. Павлова, Т. В. Раскіної, І. В. Слободенюк, А. Ю. Сипачова, О. В. Шахматова, В. Т. Томіна, О. М. Тюменцева, С. С. Шрамко та багатьох інших вчених. Водночас ними недостатньо приділено уваги організації і тактиці використання представників громадськості під час проведення окремих СРД.

Майже у всіх працях вітчизняних вчених і дослідників близького зарубіжжя, присвячених пред'явленню для впізнання, містяться організаційно-тактичні аспекти проведення впізнання особи по голосу і мовленню, зокрема: В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. Д. Берназа, А. Ф. Волобуєва, Т. А. Вольская, І. Ф. Герасимова, В. Г. Гончаренка, В. Іщенко, М. П. Климчука, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. В. Лисенка, В. К. Лисиченка, Є. Д. Лук'янчикова, В. Г. Лукашевича, М. В. Салтевського, Л. Д. Удалової, П. В. Цимбала, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітька, М. П. Яблокова та ін.

Незважаючи на те, що загальні засади проведення пред'явлення для впізнання по голосу достатньо вивчені і розроблені, вчені-криміналісти майже не привертати увагу організаційно-тактичним особливостям використання представників громадськості під час проведення цієї СРД.

Виклад основного матеріалу. Судово-слідча практика показує, що необхідність впізнання виникає як за різними ознаками особи окремо так і за їх сукупністю. Вчені-криміналісти стверджують, що впізнання як слідчу дію можна класифікувати за різними критеріями: 1. За різновидами об'єктів, що упізнаються [4]: пред'явлення особи [5, с. 375] для впізнання (ст. 228 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [4]; пред'явлення речей для впізнання (ст. 229 КПК України) [4]; пред'явлення трупа [5, с. 375] для впізнання (ст. 230 КПК України) [4]; пред'явлення предметів для впізнання; пред'явлення тварин [5, с. 375; 4, с. 651] (птахів); приміщень й будівель, а також ділянок місцевості. 2. За формою пред'явлення ознак об'єкта: впізнання об'єкта в натурі (ст. 228, 229, 230 КПК України); впізнання особи в умовах поза візуального та аудіоспостереження (пп. 4, 5 ст. 228 КПК України); впізнання особи за фотознімками, матеріалами відеозапису (пп. 6, 7 ст. 228 КПК України); проведення впізнання у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (ст. 232 КПК України) [4]. 3. За комплексом ознак, що упізнаються: впізнання об'єкта за зовнішніми ознаками (ст. 228, 229, 230 КПК України); впізнання особи за голосом (п. 9 ст. 228 КПК України); впізнання особи за ходою (п. 9 ст. 228 КПК України) [4]; із застосуванням нюху; із застосуванням дотику [5, с. 375]. 4. За суб'єктами впізнання: свідок; потерпілий; підозрюваний; обвинувачений. 5. За послідовністю проведення: первинне; повторне. 6. За місцем проведення: за місцем проведення досудового розслідування (кабінет слідчого, приміщення СІЗО або ІТТ); на місці події. 7. За специфікою направленості дій суб'єктів впізнання: одностороннє; двостороннє (взаємне, зустрічне) та ін. А відтак, наголошують на необхідності розробки й відповідних методик.

Кириченко О. В., Христов О. Л. Організаційно-тактичні особливості використання представників громадськості під час проведення пред'явлення для впізнання за голосом чи мовленням

Слід зазначити, що особливим видом впізнання за комплексом ознак, що упізнаються є пред'явлення для впізнання за голосом та особливостями мовлення, у тому числі за фонограмою.

Аналіз положень КПК України свідчить про неповну процесуальну урегульованість окремих видів впізнання, яке в Кримінальному процесуальному кодексі України закріплено в ст.ст. 228–232. [6, с. 164].

За результатом аналізу положень ст. 228 КПК України можна висновувати, що на сьогоднішній день законодавець процедурно не закріпив особливості проведення даної СРД за фонограмою, обмежившись лише положенням, що ця слідча дія може здійснюватися для впізнання за голосом або ходою, при цьому впізнання за голосом повинно здійснюватися поза візуальним контактом між особою, що впізнає, та особами, які пред'явлені для впізнання [7].

Зокрема залишаються неврегульованими питання залучення представників громадськості до цієї СРД та їх використання у якості: 1) осіб, які пред'являються разом із підозрюваним як «статисти» для впізнання за «живим» голосом; 2) осіб, які виконують роль джерела для створення аудіозразків голосу (при впізнанні за фонограмою); 3) спеціалістів для створення аудіозразків голосу (при впізнанні за фонограмою); 4) спеціалістів для встановлення можливих змін у голосі особи, що підлягає впізнанню; 5) понятих, що залучаються з метою засвідчення правильності та об'єктивності фіксації змісту, ходу та результатів проведення пред'явлення для впізнання за голосом чи мовленням та ін.

Досвід роботи органів досудового розслідування показує, що якщо певні механізми (процедури) не врегульовані законом, а без них неможливо здійснювати розслідування кримінальних правопорушень, – слідча практика йде шляхом вироблення прецедентів і здобуття певного досвіду. Одним із найбільш вдалих у цьому випадку є підхід щодо вироблення типізованих алгоритмів, які дозволяють у подальшому застосовувати напрацьований організаційно-тактичний досвід при виникненні аналогічних випадків (типових слідчих ситуацій). У зв'язку з цим, спробуємо надати узагальнені алгоритми дій слідчого (детектива, дізнавача) щодо зазначених вище питань.

У криміналістичній літературі містяться відомості про спроби науковців створити алгоритми окремих слідчих дій, які не повною мірою прийнятні для практичного використання через їх громіздкість та перевантаження деталізованими інструкціями щодо різних варіантів ознак слідчих ситуацій [8]. У цьому контексті слід зазначити, що алгоритмізувати можливо лише ті дії слідчого (або їх комплекси), для яких є можливим визначити вхідні дані (ознаки типової ситуації, типові сліди, типові способи вчинення злочину та ін.) [9].

У зв'язку з цим для кожного із зазначених нами питань проаналізуємо типові слідчі ситуації.

1. Використання представників громадськості у якості осіб, які пред'являються разом із підозрюваним як «статисти» для впізнання за «живим» голосом.

Необхідність пред'являти особу для впізнання у числі трьох інших осіб регламентована вимогами КПК України (ст. 228), у зв'язку з цим розглянемо лише ті ситуації, які унеможливають використати у якості статистів інших осіб, наприклад працівника оперативного підрозділу.

До таких слідчих ситуацій, на наш погляд, необхідно віднести:

1) невідповідність характеристик голосу (гучності, розбірливості мовлення, тембру, статі особи та ін.) колег або осіб, які знаходяться у «близькому доступі», та характеристик голосу особи, що пред'являється для впізнання;

2) відмова колег або осіб, які знаходяться у «близькому доступі» від участі у проведенні цієї СРД у якості статиста та ін.;

3) відсутність можливості у слідчого визначити характеристику голосу статистів на стадії підготовки до проведення СРД.

Вирішення першої та другої типової слідчої ситуації можливо за рахунок здійснення наступного алгоритму дій на підготовчому етапі пред'явлення для впізнання: запросити для участі у якості статистів групу осіб із числа одного трудового колективу (громадської організації, волонтерів тощо) у значній кількості (на наш погляд 7–10 осіб) для можливості встановити схожі голоси (але не слід використовувати допомогу акторів театрів, естради, кіно тощо, оскільки їх голосам притаманна впізнаваність); провести інструктаж для осіб, які будуть відбиратися для участі у якості статистів (важливо наголосити, щоб кожен учасник не мав емоційного або психологічного хвилювання, для чого необхідно детально пояснити роль і значення їх присутності); за участю спеціаліста та спеціальних технічних засобів встановити голоси осіб, які будуть схожими (тембр, тональність, дзвінкість, акцент, вимова, статеві приналежності та ін.); у випадку виявлення схожості голосів та мовлення менше 3-х, додатково запросити представників цього або іншого колективу чи пересічних громадян (для цього слід використати допомогу оперативних працівників, або допомогу представників трудового колективу, які за результатами «відбору» не зможуть прийняти участь за невідповідністю характеристик голосу або мовлення); за участю спеціаліста визначити характеристики голосів додатково запрошених осіб.

Після відбору осіб (статистів), голос та мовлення яких відповідають вимогам, слід провести інші підготовчі дії, організація і тактика яких детально описана у літературі.

Щодо третьої слідчої ситуації слід зазначити, що відсутність можливості у слідчого визначити характеристику голосу статистів, на наш погляд, слід дотримуватись таких рекомендацій: варіант-1 – з метою запобігання виникнення такої ситуації завчасно залучати до підготовки й проведення СРД одночасно 2-х спеціалістів (спеціаліста-криміналіста або експерта, і окремо представника культурної громадськості, який володіє відповідними знаннями і навиками у фоноскопії); варіант-2 – необхідно перенести проведення підготовки СРД; варіант-3 – відбір осіб у якості статистів слід проводити за кілька днів і домовлятися

про обов'язкову присутність у день проведення СРД (у цьому випадку у якості статистів слід відібрати не 3-х осіб, а, на наш погляд, доцільно від 5 до 7, з метою уникнення непередбачуваної ситуації, наприклад хвороба, втрата голосу та ін.). Якщо відібрання голосу встановлення відповідності голосу проводиться завчасно, то слід змінити і послідовність загальних слідчих дій, зокрема допит впізнаючої особи необхідно проводити не перед безпосереднім пред'явленням для впізнання, а ще до моменту встановлення відповідності голосів статистів.

2. Використання представників громадськості у якості осіб, які виконують роль джерела для створення аудіозразків голосу (при впізнанні за фонограмою).

Щодо впізнання за фонограмою голосу слід зазначити, що питання створення порівняльних зразків сьогодні є дискусійним і залишається не вирішеними [10].

Є принаймні два можливих варіанти для вирішення цього питання: 1) створення фонограм (сигналограм) за допомогою статистів; 2) створення фонограм (сигналограм) за допомогою технічних аудіозасобів. Другий варіант ми розглянемо нижче.

Щодо процедури залучення та використання представників громадськості чи пересічних громадян для участі у якості осіб, які виконують роль джерела для створення аудіозразків голосу, дії слідчого будуть аналогічні типовим слідчим ситуаціям розглянутим вище.

Однак слід звернути увагу, що до типових слідчих ситуацій, які можуть виникнути у цьому випадку відносяться:

1) звук створеної фонограми (сигналограми) не відповідає «живим» голосам, або сприймається по іншому;

2) кількість вимовлених слів та фраз або їх послідовність недостатні для впізнання особою що впізнає та ін.

Вирішення цих слідчих ситуацій можливо лише за рахунок запобігання їх виникненню, оскільки ця слідча дія є неповторною. Виникнення таких ситуацій на стадії безпосереднього проведення СРД унеможливить отримати доказову базу.

У зв'язку з цим, алгоритм запобіжних дій слідчого повинен відбуватись на підготовчому етапі. До таких відносяться: попереднє вивчення протоколу допиту впізнаючої особи разом зі спеціалістом (експертом) для визначення найбільш повного спектру характерних особливостей, за якими може впізнати підозрювану особу; за необхідності проведення повторного допиту впізнаючої особи у присутності спеціаліста (експерта), якому надати право задавати уточнюючі запитання; створення фонограми (сигналограми) спочатку підозрюваної особи а потім статистів; запрошення представників громадськості або пересічних громадян у якості статистів для створення фонограми (сигналограми); разом зі спеціалістом (експертом) здійснити запис голосу статиста; за участю спеціаліста (експерта) та технічних засобів аудіо запису визначити схожість голосу та мовлення; скласти протокол про відібрання зразків голосу та мовлення; провести прослуховування голосу у приміщенні, де буде проходити впізнання для визначення та своєчасного

усунення акустичних перешкод (похибок); після створення фонограми (сигналограми) слід переконатися у надійності технічного обладнання і забезпечити його правильне зберігання з метою недопущення пошкодження, зокрема звукових характеристик.

3. Залучення представників громадськості у якості спеціалістів для створення аудіозразків голосу (при впізнанні за фонограмою).

Необхідність у залученні представників громадськості може виникнути у наступних тактичних ситуаціях:

1) відсутність можливості залучити експерта. Наприклад, експертними підрозділами **Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України** (далі – ІСТЕ СБУ) проводяться дослідження матеріалів та засобів відео-, звукозапису (індекс 7.4); дослідження голосу і усного мовлення технічними методами (індекс 7.5); дослідження голосу і усного мовлення мовознавчими методами (індекс 7.6). Однак, обмежена кількість працівників, перевантаження експертними провадженнями, недостатнє забезпечення техніко-криміналістичними засобами, нерідко є причиною для залучення спеціаліста із числа представників громадськості.

2) проведення СРД у віддалених населених пунктах.

Для вирішення зазначених слідчих ситуацій алгоритм дій слідчого буде схожим, зокрема: особисто або шляхом надання доручення оперативному працівникові визначити осіб, які є спеціалістами у галузі звуку (фахівці у сфері кіно, музики та ін.) та яких можливо залучити до СРД; переконатись у професійних здібностях зазначеної особи або групи осіб; визначити час і місце проведення процесуальної дії (доцільно створювати фонограму на обладнанні, яке у подальшому буде використано для пред'явлення для впізнання); слідчому необхідно самостійно вивчити та визначити характеристики, яким повинен відповідати голос та мовлення; перед створенням порівняльного зразку доцільно надати зразок голосу та мовлення підозрюваної особи фахівцю; пояснити фахівцю характеристики (діапазон тощо) в межах яких повинна бути схожість голосу та ін.

Щодо отримання зразків фонограми голосу особи, яку впізнають загалом, можна запропонувати кілька порядків:

- добровільно надані особою, яку впізнають;
- отримані за результатами проведення слідчих (розшукових) дій, наприклад, допиту;
- отримані за результатами проведення негласних СРД чи оперативно-технічних заходів [11, с. 173].

4. Залучення представників громадськості у якості спеціалістів для встановлення можливих змін у голосі особи, що підлягає впізнанню.

Слідчі ситуації даної групи аналогічні із попередньою, а тому і алгоритм їх вирішення буде схожим. У зв'язку з цим, під час проведення пред'явлення для впізнання за фонограмою голосу роль громадських об'єднань може мати

вирішальне значення як у питанні пошуку осіб із подібними голосами так і відповідних спеціалістів, що мають спеціальні знання у фоноскопичному створенні та дослідженні акустичних сигналів й лінгвістичного дослідження усного мовлення.

5. Залучення представників громадськості у якості понятих, що залучаються з метою засвідчення правильності та об'єктивності фіксації змісту, ходу та результатів проведення пред'явлення для впізнання за голосом чи мовленням та ін.

Слід зазначити, що зазначена група слідчих ситуацій доволі детально висвітлена у спеціальній літературі. Однією із головних проблем, які виникають під час залучення понятих є відсутність процесуально визначеного порядку.

При регулюванні кримінальних процесуальних відносин, понятю як учаснику кримінального провадження законодавець відводить дуже вирішальну роль. Завдання інституту понятих полягає в наступному: по-перше, він є важливим гарантом правильності фіксації змісту, ходу та результатів слідчих (розшукових) дій. По-друге, участь понятих призвана гарантувати дотримання процесуального порядку проведення слідчої (розшукової) дії, у тому числі дотримання прав людини і громадянина. По-третє, участь понятих може слугувати засобом уточнення фіксації слідчої дії, якщо при цьому були допущені будь-які пробіли та неточності. По-четверте, інститут понятих має важливе попереджувальне значення, який дисциплінує слідчого. Окрім цього, важність участі понятю в проведенні слідчих (розшукових) дій полягає в тому, що він є допоміжним суб'єктом у збиранні доказів [12, с. 187].

Крім того, існування в КПК вимоги щодо обов'язкової участі понятих породило ситуацію, коли одні і ті ж особи постійно (або періодично) приймають участь у проведенні СРД (так звані «чергові» поняті), більшість із яких не мають відповідних знань, а тому доцільно залучати понятих із числа осіб, які є фахівцями в даній галузі [10].

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження можна дійти висновків, що найбільш результативною в організаційному плані проведення цієї СРД, у частині залучення статистів, спеціалістів, понятих, є постійно налагоджена взаємодія із громадськими організаціями, волонтерами, представниками трудових колективів та культурної громадськості.

Підвищенню ефективності проведення пред'явлення для впізнання за голосом можуть сприяти розроблений та запропонований порядок використання представників громадськості у якості: 1) осіб, які пред'являються разом із підозрюваним як «статисти» для впізнання за «живим» голосом; 2) осіб, які виконують роль джерела для створення аудіозразків голосу (при впізнанні за фонограмою); 3) залучення спеціалістів для створення аудіозразків голосу (при впізнанні за фонограмою); 4) залучення спеціалістів для встановлення можливих змін у голосі особи, що підлягає впізнанню; 5) понятих, що залучаються з метою засвідчення правильності та об'єктивності фіксації змісту, ходу та результатів проведення пред'явлення для впізнання за голосом чи мовленням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вольская Т. А. Процессуальные и тактические аспекты предъявления для опознания лиц по голосу и речи : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. юрид. наук :12.00.09. Воронеж, 2006. 24 с.
2. Справа «Джулай проти України» (Заява № 24439/06): Рішення, Справа від 03/07/2014. Європейський суд з прав людини. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a12#Text (дата звернення : 04.01.2021).
3. Пред'явлення особи для впізнання за ознаками голосу та мовлення під час досудового розслідування : метод. рек. / Климчук М. П. та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 60 с.
4. Криміналістика : підручник / Пяковський В. В. та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 544 с.
5. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2006. 588 с.
6. Колесник В. А. Деякі проблемні питання пред'явлення особи та речей для впізнання за чинним КПК України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 1(26). С. 163–168.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення : 27.02.2020).
8. Шепітько В. Ю., Авдеева Г. К. Проблеми алгоритмізації слідчої діяльності. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. Одеса, 2008. Вип. 44. С. 46–50.
9. Зинин А. М., Майлис Н. П. Судебная экспертиза : учебник. Москва : Юрайт; Право и закон, 2002. 320 с.
10. Христов О. Л. Особливості використання допомоги громадськості під час пред'явлення для впізнання за фонограмою голосу. *Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю* : матер. XV Всеукраїнської наук.-практ. конф. 12 квіт. 2018 р. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2019. С. 80–82.
11. Христов О. Л., Лонська Є. В. Організаційно-тактичні особливості пред'явлення для впізнання за фонограмою. *Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів кримінальної поліції* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару, 23 бер. 2018 р. Львів: ЛьвДУВС, 2018. С. 171–174.
12. Назаренко П.Г. Процесуальний статус понятого: деякі особливості за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Випуск 29. Том 2. С. 185–188.

Kyrychenko Oleh, Doctor of Law science, Associated Professor, Rector of Dniprovskii University of the humanities, Dnipro, Ukraine

Khrystov Oleksandr, Candidate of Law Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Operative-Investigative Department of the Faculty of Specialists Training for the Criminal Police Departments of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, Ukraine

Organisational-tactical peculiarities of using public representatives in the course of presentation for voice or speech recognition

The article has identified the main organizational, tactical and legal issues of using members of the public during the presentation for recognition by voice or speech, including phonogram.

The authors have concluded that the most effective in terms of organizational implementation of this investigative (search) action, in terms of involvement of mutes, experts, witnesses, there is always lack of cooperation with NGOs, volunteers, representatives of labor collectives and cultural community.

They have developed and proposed algorithms for using members of the public as: 1) persons who are presented together with the suspect as «mutes» for identification by «live» voice; 2) persons who perform the role of a source for the creation of audio samples of the voice (when recognizing by phonogram); 3) professionals to create audio samples of the voice (when recognizing by phonogram); 4) professionals to establish possible changes in the voice of the person to be identified; 5) witnesses involved in order to certify the correctness and objectivity of the recording of the content, course and results of the presentation for recognition by voice or speech.

For this purpose typical investigative situations that arise in the case of the use of members of the public during the presentation for identification by voice and speech have been identified, in particular:

1. In the use of members of the public as persons who are presented together with the suspect as «extras» for identification by a «live» voice, typical investigative situations include: 1) discrepancy between the characteristics of the voice (volume, intelligibility of speech, timbre, gender of the person, etc.) of colleagues or persons who are in «close access» and the characteristics of the person's voice presented for identification; 2) refusal of colleagues or persons who are in «close access» to participate in this investigative (search) action as a mute, etc.; 3) the investigator's inability to determine the characteristics of mutes' voices at the stage of preparation for the investigative (search) action.

2. When using members of the public as persons who act as a source for the creation of audio samples of the voice (when recognizing by phonogram), the authors have identified the following typical investigative situations: 1) the sound of the created phonogram (signal) does not correspond to «living» voices, or is perceived differently; 2) the number of pronounced words and phrases or their sequence is insufficient for recognition by the recognizing person, etc.

3. *When using members of the public as specialists to create audio samples of the voice (when recognizing by phonogram), the following tactical situations may arise: 1) lack of opportunity to involve an expert; 2) conducting an investigative (search) action in remote settlements.*

Key words: *diagnostic research, voice sample, speech, witness, public representative, investigative (search) action, professional, «mute», phonogram.*

Стаття надійшла до редколегії 7 жовтня 2020 року